

Вуглець наступає

Яке майбутнє фінансує Європейський інвестиційний банк?

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) є власним банком Європейського союзу, у 2010 році його портфель склав 72 мільярди Євро, його мета - підтримка реалізації політики ЄС. У 2010 році приблизно 24 відсотки кредитування банку або більше 17 млрд. євро було вкладено в проекти енергетичного сектора¹, що робить енергетику другою за величиною галуззю, у яку банк владає гроші, після транспорту. Також цей факт свідчить про зростання уваги банку до цього сектору протягом останніх чотирьох років².

Одним з нагальних питань європейської політики сьогодні є питання зміни клімату, тож буде доречно запитати, куди пішли ці 17 мільярдів євро і чи насправді вони були використані для підтримки європейських політичних цілей?

Питання є особливо гострим, тому що останнім часом європейська енергетична і кліматична політика розвиваються швидкими темпами. Діяльність ЄІБ не відповідає останнім політичним рішенням, які вимагають скорочення викидів парникових газів в ЄС на 80-95 відсотків і майже повної декарбонізації енергетичного сектора до 2050 року.

За таких перспектив, кредитування ЄІБ постає в новому світлі. За оцінками ЄС для переходу до низько-вуглецевої економіки необхідно залучати інвестиції в обсязі 270 млрд. євро на рік протягом наступних 40 років³. Деякі з цих інвестицій вимагають державної підтримки, наприклад, фінансування від державних банків, для того, щоб бути економічно життєздатним⁴. У такій ситуації виправдано запитати, чи можемо ми дозволити собі витратити ресурси ЄІБ на викопні види палива, що заважають переходу до економіки, основаної на засадах енергоефективності та використання енергії з відновлюваних джерел.

Згубна звичка ЄІБ фінансувати проекти пов'язані з викопним паливом

У секторі кредитування енергетики ЄІБ переважають кредити на проекти, пов'язані з викопним паливом. У 2007-2010 роках ця частка склала 33 відсотки (16 млрд. євро). У цей же період на поновлювані джерела енергії було виділено більше 13 мільярдів євро.

Об'єми кредитування як поновлюваних джерел енергії так і викопних видів палива знаходяться на підйомі. Фінансування відновлюваних джерел енергії в 2010 р. з боку ЄІБ склало 5,8 млрд. євро, з 5 млрд. євро банк вклав у викопні види палива. Банку вдалося збільшити кредитування поновлюваних джерел енергії, але він не зміг обмежити зростання фінансування викопного палива (в порівнянні з 2007 роком кредитування на викопні види палива у 2010 році збільшилося вдвічі).

1 Власні розрахунки мережі НУО ЦСЕ Бенквоч. Див. методологію у Додатку 1.

2 За розрахунками Бенквоч, частка кредитування в енергетику в загальному портфелі ЄІБ з 2007 по 2010 рік збільшилась більш ніж на 15 відсотків до приблизно 24 відсотків. Див. власні розрахунки ЄІБ: <http://www.eib.org/attachments/general/reports/st2010en.pdf>

3 Повідомлення ЄС: "Дорожня карта для переходу до конкурентної низьковуглецевої економіки в 2050 р., березень 2011, COM (2011) 112 остаточний варіант

4 За даними ЄС необхідно залучити 200 млрд. євро інвестицій в електро-і газові мережі до 2020 року. Є загроза того, що половину не вдасться залучити, якщо ризики буде покладено лише на ринок. COM (2011) 665

Незважаючи на те, що ЄІБ розробив критерії, за якими він обмежує свою **підтримку вугільних проєктів**, це не завадило йому надати фінансування вугільним електростанціям, наприклад, великим потужностям у Словенії та Німеччині. За чотири роки ЄІБ позичив 1,8 млрд. євро, або 11 відсотків від загальної кількості коштів на викопне паливо було видано у вигляді кредитів для вугільних електростанцій.

У той же час найбільш соціально і екологічно вигідний вид інвестицій в енергетику - **енергоефективність - майже повністю нехтується банком**. Той факт, лише 5 відсотків всіх коштів банку, вкладених в енергетику, було спрямовано на підвищення ефективності використання енергії, є найбільшим недоліком роботи банку в енергетичному секторі.

Політики кредитування ЄІБ в нових країнах-членах ЄС

У країнах ЄС Центральної та Східної Європи ЄІБ переважно вкладає кошти у генерацію енергії з джерел з високим вмістом вуглецю, що приводить до консервації нинішньої енергосистеми в східній частині ЄС, яку не можна назвати сталою. А це в свою чергу призводить до того, що нові країни-члени потрапляють у залежність від брудного палива на у майбутньому.

У нових країнах-членах ЄІБ виділив на поновлювані джерела енергії та енергоефективність дуже незначні кошти (6 та 16 відсотків відповідно). Частка відновлюваних джерел енергії в генерації електроенергії та тепла в нових країнах-членах є в два рази меншою, ніж в ЄС-15 і сягає лише 36 відсотків.

Програма ЄІБ Захисту клімату не була достатньо амбітною у досягненні цілей захисту клімату в регіоні. Лише 10 відсотків кредитування ЄІБ в нових країнах-членах ЄС з 2008 по 2010 рік можна розцінювати як такі, що підпадають під зазначену програму. Це в два з половиною рази менше, ніж в інших державах-членах. Таким чином більша частина коштів ЄІБ на захист клімату йде до розвинених країн ЄС. Треба приділяти більше уваги тому, щоб кошти ЄІБ сприяли економічній, соціальній та територіальній згуртованості ЄС з точки зору розвитку поновлюваних джерел енергії, сталого транспорту та енергоефективності.

ЄІБ не вдалося реалізувати жодних зі своїх зобов'язань і завдань, пов'язаних з цілями ЄС на 2020 рік, по фінансуванню відновлювальних джерел енергії та захисту клімату в нових країнах-членах. Тому банку необхідно розробити індивідуальний підхід на основі політик до тих країн до країн, де все ще треба встановити ринковий сектор інвестицій у енергоефективність та відновлювані джерела енергії. Це вимагає активного підходу до пошуку клієнтів і надання технічної допомоги, а також більш тісного співробітництва з місцевими фінансовими організаціями.

Кредитування ЄІБ за межами ЄС

Найбільш активно підтримуваним типом енергії за межами ЄС є викопне паливо (майже 40 відсотків). Частка відновлюваних джерел у загальному кредитуванні енергії за межами ЄС становить лише 19 відсотків. Навряд чи кредити видавались у найменш розвинених країнах АКТ

(Африки, Карибського басейну і Тихого океану). Виглядає так, що ЄІБ, який за межами ЄС працює під мандатом в галузі розвитку⁵, зараз не дуже добре пристосований для фінансування екологічно чистих енергетичних проектів в найменш розвинених країнах. Таким чином ЄІБ має терміново розробити стратегію посилення підтримки проектів, що сприяють зниженню викидів CO₂ і щодо поетапного відмови від фінансування проектів, що завдають шкоду клімату, як зазначено в Рішенні про надання гарантій ЄІБ на фінансування за межами ЄС, що прийняли Рада та Парламент ЄС⁶.

Енергетична і кліматична політика ЄІБ. Слабкі цілі, що заохочують збереження бізнесу, як зазвичай.

За нинішньої енергетичної політики ЄІБ, що була прийнята в 2007 році, "Чиста енергія для Європи: посилений внесок ЄІБ", банк продовжує надавати проектам, пов'язаним з викопним паливом. Викопні види палива все ще отримують активну підтримку в порівнянні з іншими джерелами енергії, в той час як заходи з підвищення енергоефективності залишається маргіальною частиною кредитування ЄІБ в енергетичному секторі.

Банк не хоче брати на себе зобов'язання, що можуть кардинально змінити його практику кредитування. У 2002 році він зобов'язався скерувати 15 відсотків енергетичного портфеля у кредитування поновлюваних джерел енергії. 6 років по тому цей показник був підвищений до всього лише 20 відсотків. Його новий індикатор програми Climate Action, який показує скільки проектів сприяють досягненню цілей ЄС щодо клімату, також встановлений на рівні лише 25% в 2012 році⁷. Можна було б очікувати набагато більше від установи, що орієнтується на політику. В іншому випадку ЄІБ не тільки не буде сприяти досягненню основних цілей ЄС на 2020 рік і далі, але також стане їм на заваді через те, що енергетичний сектор надовго буде прив'язаний до інфраструктури, що розрахована на викопне паливо.

Окремі рекомендації:

Враховуючи, що енергетична інфраструктура, що розбудовується сьогодні імовірно буде використовуватись навіть після 2050 року, Бенквоч рекомендує ЄІБ приймати далекоглядні рішення зараз і переглянути свою енергетичну політику відповідно до науки про клімат, а також Європейської стратегії 2020, цілей і планів ЄС на 2050 рік. Щоб чітко зобов'язатись мобілізувати свої ресурси для підтримки низьковуглецевого розвитку в Європі та за її межами, ЄІБ необхідно:

- негайно припинити підтримку джерел енергії з найбільшим вмістом вуглецю, починаючи з вугілля.
- розробити та реалізувати план щодо поетапної відмови від кредитування інших копалин, визначити енергоефективність найбільш важливим напрямком діяльності.

⁵ Стаття 208 Договору про устрій Європейського Союзу.

⁶ Рішення № 1080/2011/EU Європейського парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 про наданням гарантій ЄС Європейському інвестиційному банку від збитків для кредитів і кредитних гарантій для проектів за межами союзу і Рішення про скасування № 633/2009/ЄС

⁷ Індикатор програми по Захисту клімату показує, скільки коштів ЄІБ йде на проекти, спрямовані на зниження викидів парникових газів в наступних галузях: поновлювані джерела енергії, енергоефективність, сталий транспорт, наукові дослідження і розробки, лісове господарство.

- у випадках, коли мало життєздатних проектів з енергоефективності та нових відновлюваних джерел енергії, ЄІБ повинен застосовуватися принцип "не нашкодь" і утримуватися від фінансування проектів, що мають негативний вплив і не є сталими. Відсутність життєздатних проектів з розвитку поновлюваних джерел енергії або в галузі енергоефективності не може бути виправданням для продовження фінансування викопного палива.
- Включити питання зміни клімату в свою кредитну політику, встановивши більш амбітні цілі для своєї програми по Захисту клімату - не менше 50% кредитів в 2015 році.
- Значно збільшити свою ефективність в досягненні цілей у боротьбі зі зміною клімату в нових країнах-членах ЄС і за межами ЄС, і забезпечити, щоб цілі програми боротьби зі змінами клімату також виконувались у цих регіонах.

В нових країнах-членах і за межами ЄС ЄІБ повинен:

- запровадити регіональні цілі для фінансування відновлювальних джерел енергії та енергоефективності, щоб уникнути продовження нерівномірного розподілу кредитування чистої енергії.
- Розробити цільові інструменти і політики, в тому числі для надання технічної допомоги, щоб подолати ситуацію, що склалася, коли частка кредитування чистої енергії в цих країнах є значно нижчою, ніж в ЄС-15. Ці інструменти повинні бути спрямовані на підтримку менших за розміром інвестицій у відновлювану енергетику.

У країнах, що розвиваються

Якщо ЄІБ продовжуватиме кредитувати енергетику за межами ЄС, він повинен:

- Фінансувати тільки ті проекти, що спрямовані на викорінення бідності та забезпечення доступу до енергії для учасників проекту (населення відповідної країни). Крім того проекти ЄІБ повинні сприяти зростанню демократії шляхом посилення участі громадськості в процесі прийняття рішень.
- Фінансувати тільки тих клієнтів, що взяли на себе зобов'язання дотримуватися екологічних та соціальних стандартів не нижчих, ніж у ЄС. Інтеграція екологічних аспектів у процесі оцінки проектів повинні реалізовуватись на тому ж рівні що в ЄС, без винятку.
- Розробити стратегію по збільшенню фінансової підтримки для проектів, що сприяють скороченню викидів CO₂, а також для поетапної відмови від фінансування проектів, що завдають шкоду клімату, як зазначено в Рішенні № 1080/2011/EU Ради та Парламенту ЄС від 25 жовтня 2011 року⁸.

8 Рішення № 1080/2011/EU Європейського парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 про наданням гарантій ЄС Європейському інвестиційному банку від збитків для кредитів і кредитних гарантій для проектів за межами союзу і Рішення про скасування № 633/2009/ЄС